

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
«ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»**

Факультет природничих наук

Кафедра географії та природознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Освітня програма Географія

Спеціальність 106 Географія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
географії та природознавства
Протокол № 8 від “28” лютого 2023 р.

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Методика суспільно-географічних досліджень
Викладач (-і)	К.г.н., доц. Фоменко Н.В.
Контактний телефон викладача	0963799448
Е-mail викладача	nataliia.fomenko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	вибіркова
Обсяг дисципліни	6 кредитів ECTS, 180 год, екзамен
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Згідно затвердженого розкладу консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Курс «Методика суспільно-географічних досліджень» покликаний формувати цілісний та диференційований підходи до вивчення суспільної географії. Вивчення дисципліни є надання студентам необхідного обсягу знань у галузі наукових досліджень, підготовка їх до самостійного виконання наукової роботи. В основі методології лежить науковий географічний синтез оволодіння основами філософських, загальнонаукових та конкретнонаукових методів дослідження суспільної географії. Головним акцентом є розгляд специфіки географічного підходу.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета: ознайомити з теоретичними та методичними основами суспільної географії, особливостями історичного розвитку науки, змістом сучасної суспільної географії. В результаті вивчення даного курсу студент повинен</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - трактування об'єкту та предмету суспільної географії, її місце у системі наук, структуру суспільної географії; - історико-географічні особливості формування суспільної географії у світі та Україні; - поняттєво-термінологічний апарат суспільної географії; - суть генетичних, структурних законів, законів відповідності та функціонування; - суть геоекологічних, геоекономічних, геодемосоціальних, геополітичних концепцій та теорій; - суть та особливості застосування у суспільній географії філософських, загальнонаукових та конкретнонаукових методів дослідження. <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - пояснити предметну сферу дослідження соціальної географії; - давати характеристику конкретних об'єктів на основі розгортання категорії "територія"; - застосовувати геоекологічні, геоекономічні, геодемосоціальні, геополітичні концепції та теорії для характеристики територій; - орієнтуватися в потоці суспільно-географічної інформації. 	
4. Результати навчання	
<ul style="list-style-type: none"> - Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук - Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук. - Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер. - Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні. 	
5. Компетентності	

- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об'єктів та процесів
- . Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.
- Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проектів.
- Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах.
- Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки.
- Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.
- Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані(у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати.
- Здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проектах.
- Здатність до організації пошуку способів виконання практичних завдань за зразком або алгоритмом.
- Здатність аналізувати географічні об'єкти, явища та феномени природного і антропогенного походження застосовуючи відповідні картографічні та геоінформаційні методи.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	24
семінарські заняття / практичні / лабораторні	36
самостійна робота	120

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
7	106 Географія	4	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Години	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Об'єкт і предмет суспільної географії. Об'єкт науки. Сучасні уявлення про об'єкт науки. Об'єкт науки як фрагмент реальної дійсності чи свідомості, на який звернена рефлексія науки і який опосередкований системою понять і категорій та методами пізнання. Поняття про предмет науки як окрему сторону чи властивість об'єкта.	Лекція, практичне заняття	10 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
Тема 2. Зміст, структура,	Лекція,	10 год	Опрацювати	5	До

<p>зв'язки та функції суспільної географії Зміст СГ: наукові ідеї, гіпотези, принципи, терміни і поняття, поняттєво-термінологічні системи, теореми, теорії, концепції тощо. Структура СГ. Класифікація наукових дисциплін СГ проф. С. Ниммик та проф. С. Лаврова. Зв'язки СГ з іншими науками: фізичною географією, демографією, економічною наукою, соціологією, політологією, історією та ін.</p>	практичне заняття		теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми		наступного заняття за розкладом
<p>Тема 3. Риси розвитку та періоди розвитку суспільної географії Розвиток СГ у контексті суспільного (економічного і соціального) та загальнонаукового розвитку. Потреби суспільства на економіко- і соціально-географічну інформацію. Періодизація розвитку СГ: класичний (до початку XVIII ст.), новий (XVIII–XIX ст.), новітній (XX ст.). Новий період розвитку суспільної географії. Чинники розвитку географії в новий період. Формування національних географічних шкіл: німецька, французька.</p>	Лекція, практичне заняття	10 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 4. Новітній період розвитку суспільної географії. Формування економіко-географічного, антропогеографічного та формально-теоретичного напрямку суспільної географії</p>	Лекція, практичне заняття	10 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 5. Розвиток та становлення української суспільної географії. Загальні риси формування і розвитку української суспільної географії. Зв'язок з історією України. Предмет історії української</p>	Лекція, практичне заняття	10 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом

суспільної географії. Джерела інформації та персоналій. Історія української географії та географії України.					
Тема 6. Становлення української суспільної модерної географії Розвиток модерної української національної географії наприкінці ХІХ ст. — початку ХХ ст. специфічні суспільні умови формування. Антропогеографічний і економічний напрями в СГ. Академік С. Рудницький – фундатор української суспільної географії. В. Кубійович – продовжувач ідей С. Рудницького. Праці А. Синявського та В. Садовського.	Лекція, практичне заняття	10 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
Тема 7. Поняття і категорії суспільної географії. Поняття і категорії – вузлові елементи наукового знання. Особливості формування понять у географічній науці. Запозичені і власні поняття. Терміни і способи визначення понять. Розуміння головного поняття в науці. Географічна оболонка, геоторія – як міждисциплінарні географічні поняття. Категорія території, територіальності, територіального. Три головні риси території: властивості, відношення і процеси. Територія як поняттєво-термінологічна система.	Лекція, практичне заняття	10 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
Тема 8. Розгортання поняттєво-термінологічної системи “територія” Територіальні відношення: положення (природно-, економічно-,	Лекція, практичне заняття	20 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного	5	До наступного заняття за розкладом

соціально-, політико-, демографічне) і функції (економічні, соціальні, політичні, рекреаційні, екологічні, інформаційні).			тесту з теми		
Тема 9. Закони і закономірності у суспільній географії Роль законів у науці. Поняття про науковий закон. Форми вияву і вираження закону. Закон як суттєве, необхідне відношення між явищами і процесами. Закони і закономірності. Типи законів ТОС: генетичні, структурні, відповідності і функціональні.	Лекція, практичне заняття	20 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
Тема 10. Теорії та концепції суспільної географії. Географо-екологічні теорії і концепції Поняття про наукову теорію і концепцію. Класи суспільно-географічних теорій і концепцій: геоекологічний, геодемосоціальний, геоекономічний, геополітичний. Географічний детермінізм та інвайронменталізм; посибілізм та пробалізм; концепція меж росту та сталого розвитку, концепція природно-ресурсних циклів, географічні імперативи екологічної діяльності, концепція «ландшафтного розмаїття» як приклади геоекологічних теорій та концепцій.	Лекція, практичне заняття	20 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом
Тема 11. Географо-демосоціальні теорії і концепції Загальні риси. Теорія центральних місць. Основи теорії. Ієрархічні системи центральних місць В. Кристаллер. Ієрархічні системи центральних місць А. Льюша. Модифікація гексагональної моделі В.	Лекція, практичне заняття	10 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом

<p>Ізардом. Теорія систем розселення. Інтегральні системи розселення: локальні системи, регіональні системи, загальнодержавна система розселення. Міські системи розселення.</p>					
<p>Тема 12. Геоеконімічні теорії і концепції Економічний детермінізм у суспільній географії. Штандортні теорії. Загальні риси роз місницьких теорій. Теорія штандарту сільського господарства Й. Тюнена. Теорія штандарту промисловості А. Вебера. Концепція гнучкої територіальної організації виробництва. Теорія «полосів зростання». Загальні риси теорії районування. Поняття про район. Типи районів: інтегральні і компонентні («галузеві») райони. Теорія територіального комплексування. Поняття комплексування: взаємозв'язаності</p>	<p>Лекція, практичне заняття</p>	<p>10 год</p>	<p>Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми</p>	<p>5</p>	<p>До наступного заняття за розкладом</p>
<p>Тема 13. Географічно-політичні теорії, концепції та доктрини Теорії і концепції держави. Загальні риси організаційної теорії держави. Теорія держави Ф. Ратцеля. Держава у геополітичних теоріях Р. Челлена. Квазінаукові конструкції К. Гаусгофера. Функціональна теорія держави. Теорія «держави - вмістилище» П. Тейлора. Глобальні геополітичні та геостратегічні концепції. Концепція А. Мегана. Концепція «світового острова» Г. Маккіндера. Концепція «Євразійського узбіччя» Н. Спайкмена. Цивілізаційна концепція С.</p>	<p>Лекція, практичне заняття</p>	<p>20 год</p>	<p>Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми</p>	<p>5</p>	<p>До наступного заняття за розкладом</p>

Гантінгтона.					
Тема 14. Система методів суспільної географії Поняття методу наукового дослідження. Методологія, метод та методика дослідження. Вимоги до методів дослідження. Поняття про систему методів суспільної географії. Пов'язаність методів. Групування методів: методологічні (філософські) принципи, загальнонаукові і конкретнонаукові методи. Філософські методи у суспільній географії.	Лекція, практичне заняття	10 год	Опрацювати теоретичний матеріал, розв'язати завдання контрольного тесту з теми	5	До наступного заняття за розкладом

7. Система оцінювання курсу	
Загальна система оцінювання курсу	<p>Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять. Усі студенти мають обов'язково виконати усі практичні роботи передбачені навчальною програмою. Оцінки за виконані практичні роботи виставляються у національній шкалі («відмінно» - 5, «добре» - 4, «задовільно» - 3, «незадовільно» - 2). Вони виставляються у журналах обліку відвідування та успішності академічної групи. Окрім цього впродовж семестру на практичних заняттях проводиться два зрізи знань у тестовій формі для оцінки рівня опрацювання теоретичного матеріалу курсу.</p> <p>У кінці семестру виводиться середнє арифметичне з отриманих оцінок, яке виставляється у 50-бальній шкалі як підстава допуску до екзамену.</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>У формі письмової самостійної роботи виконуються два контрольні зрізи знань теоретичного матеріалу, які оцінюються за 5-бальною шкалою.</p>
Практичні заняття	<p>Практичні заняття передбачають здійснення інструктажу з виконання завдань практичної роботи. Далі студенти приступають до виконання завдань, які передбачають створення баз даних, опрацювання їх у розрахунковій формі, побудові на основі опрацювання графіків і діаграм, створення картографічних моделей.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Студент допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру він написав на позитивні оцінки обидва письмові тематичні зрізи, виконав і здав усі передбачені програмою практичні роботи, а також набрав сумарно за поточний контроль 25 балів і вище.</p> <p>Якщо не виконані ці усі вище перелічені умови, то студент не допускається до складання іспиту.</p>
8. Політика курсу	
<p>Організація навчального процесу здійснюється на основі кредитно-модульної системи відповідно до вимог Болонського процесу. Зараховуються бали, набрані при поточному оцінюванні, а саме на контрольних зрізах, за виконані лабораторні роботи. При цьому обов'язково враховується присутність студента на заняттях. Пропуски чи запізнення на заняття не звільняють від написання тематичних зрізів знань та виконання лабораторних робіт.</p> <p>Не допускаються списування та несвочасне виконання поставлених завдань для самостійного опрацювання, наявність незадовільних оцінок за 50% і більше навчального матеріалу.</p> <p style="text-align: center;">Політика щодо академічної доброчесності</p> <p>Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатів навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням: «Положення про запобігання академічному плагіату у ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”»</p>	

https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%E2%84%96627_27.09.2018.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагиат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

В Університеті діють морально-етичні принципи та правила поведінки викладачів і студентів, яких слід дотримуватися у своїй діяльності, прописані в Кодексі честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

<https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81.FR12.pdf>

Політика щодо перескладання змістових модулів та оскарження оцінювання

Ліквідація академічної заборгованості, перескладання змістових модулів та оскарження результатів оцінювання проводиться згідно порядку прописаного в «Порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника” (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019)»

<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2019/11/PORYaDOK-Orhanizatsii-Ta-Provedennia-Otsiniuvannia-Uspishnosti-Studentiv-Prykarpatskoho-Natsionalnoho-Universytetu-Im.-Vasyliia-Stefanyka.pdf>

Участь в опитуванні (анкетуванні)

По завершенні вивчення курсу здобувачі вищої освіти мають можливість пройти опитування у системі Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності <https://d-learn.pnu.edu.ua/> щодо удосконалення якості навчання. Анкета носить анонімний характер і включає 10 запитань, відповіді на них будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

Заповнення анкет є важливою складовою навчальної активності студентів, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати їх пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

9. Рекомендована література

Базова

1. Немець К. А., Немець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу: навч.-метод. посібник, Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. 172 с.
2. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: навч. посібник, Одеса: Астропринт, 2009. 544 с.
3. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Пилипенко І. О., Яворська В. В. Методологічні основи географії: Ландшафтна оболонка Землі. Довкілля: нач. посіб., Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 348 с.
4. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Яворська В. В., Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики, нач. посіб., Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 372 с.
5. Шаблій О. Суспільна географія: у 2-х кн., Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. Кн. 1. 814 с.; Кн. 2. 706 с.
6. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії: навч. посібник, Львів: Вид. центр ЛНУ І. Франка, 2003. 444 с.
7. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії, Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 744 с.
8. Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до економічної і соціальної

географії. Підручник. – К.: Либідь, 1997. – 320 с.

Допоміжна

9. Блій Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ “Україна” О. І. Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.

10. Джеймс П., Мартин Дж. Все возможные миры. Развитие географических идей / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1988. – 672 с.

11. Ішук С. І. Розміщення продуктивних сил (теоретико-методологічні основи). – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 88 с.

12. Новітня українська суспільна географія. Хрестоматія. / Упорядник О. Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 1008 с.

13. Паламарчук М.М, Паламарчук О. М. Економічна і соціальна географія України (з основами теорії). – К. Знання, 1998. – 416 с.

14. Соціально-економічна географія світу / За ред. С. П. Кузика. – Львів: Світ, 2002. – 672 с. 7. Соціально-економічна географія України / За ред. О. І. Шаблія. – 2 вид, перероб і доп. – Львів: Світ, 2000. – 680 с.

15. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с. 9. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 744 с.

Інформаційні ресурси

— Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, електронні фахові видання // www.nbuv.gov.ua

— Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника // <http://www.library.lviv.ua/>

— Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка, періодичні видання // http://library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku.djvu

Викладач

Н.В.Фоменко